

competent approach in chemistry teaching at the Bogomolets National Medical University, it is shown that the implementation of a competent approach in the training of chemical disciplines of future specialists in the pharmaceutical sector of the healthcare sector of Ukraine gives the opportunity to form and assess (according to four assessment levels - elementary, basic, sufficient, perfect), six components of professional competence: Motivational- Axiological, Cognitive, Process-Activity, Informative-Communicator, Communicative, Professional-Reflexive. The ability of the person as determinants of professional competence, which is formed by the future specialist of pharmacy during the acquisition of competently oriented chemical education is determined. It is shown that the implementation of a competent approach in the teaching of chemical disciplines of future specialists creates a real basis for students for the acquisition of professional knowledge, skills and abilities, ways of thinking, views and values, other personality traits, which determines the ability of a pharmaceutical specialist to successfully carry out professional activities on health care matters of the population, and also produces an impact on the implementation of self-education in this area. Everything mentioned above provides the basis for studying the problem of introducing a competency approach in the chemical disciplines training of future specialists in the pharmaceutical sector as a means of modernizing the educational environment of a modern pharmaceutical institution of higher education, namely:

1. Subject field of chemical disciplines covers a complex of professionally oriented information;

2. The educational process of teaching chemical disciplines should ensure the quality of training highly skilled personnel;

3. Didactic basics of teaching the students of chemical disciplines should correspond to the current level of development of pharmaceutical science.

Keywords: Competency approach, chemical discipline, pharmacist, pharmaceutical education.

УДК 81'361.622:811.16-021.67

Семеренко Г. В.

ДЕМІНУТИВНЕ Й ГІПОКОРИСТИЧНЕ СЛОВОТВОРЕННЯ ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ В ПРАСЛОВ'ЯНСЬКІЙ МОВІ

Для української мови характерна розвинута система засобів демінутивного та гіпокористичного словотворення, основа якої успадкована з праслов'янської мови. Основним засобом вираження зменшеності й пестливості є система демінутивних суфіксів, значна частина яких в українській мові є праслов'янським спадком. У статті проаналізовано словотвірну структуру праслов'янських дериватів жіночого роду із демінутивним та гіпокористичним значенням, показано конкуренцію словотвірних засобів у формуванні відповідної праслов'янської лексики як вихідної бази української.

Ключові слова: праслов'янська мова, демінутивне й гіпокористичне словотворення, праслов'янська демінутивна лексика, демінутивні суфікси іменників жіночого роду, модифікаційні та мутаційні утворення.

Демінутивні й гіпокористичні утворення сучасної української мови були предметом дослідження як лексико-граматична категорія зменшено-пестливих найменувань у працях І. Ковалика [8], М. Кравченко [9], Р. Осташ, Н. Осташ [12], Л. Родніної [5], Т. Черторизької [15] та ін. Динаміка афіксальної деривації іменників, серед яких і демінутивні, розглянуто в працях П. Білоусенка [1, 2, 3, 4], В. Німчука [1, 2, 3, 11], І. Іншакової [6], К. Качайло [7], О. Тилик [14], Л. Юрашко [16] та ін.

Для дериватології найбільший інтерес становлять використовувані при утворенні лексем різноманітних категорій афікси, які схожі не тільки формально (складом фонем), але й мають спільні або тотожні елементи в значенні. У мові існують надкатегоріальні семантичні елементи – кількісні й модальні, переважно суб'єктивні, характеристики предметів і явищ навколишнього світу. Дериваційні засоби вираження значення демінутивності й гіпокористичності були вже в праслов'янській мові і знайшли продовження в усіх слов'янських мовах [Німчук, 11, 29]. Охарактеризував суфікси, які виступають у складі зменшених, зменшено-пестливих та пестливих слів праслов'янської мови, відомий польський славіст Ф. Славський [Sławski, т. 1-3. – 1974–1979]. Демінутивне й гіпокористичне словотворення праслов'янської мови в українській лінгвістиці не було предметом спеціального дослідження і виконується вперше.

Метою статті є дослідження системи праслов'янських демінутивних суфіксів, демінутивної та гіпокористичної лексики праслов'янського періоду як вихідної бази української мови.

Демінутиви в основному є модифікаційними утвореннями (**bratrъьь* 'братець' від **bratrъьь* 'брат'), рідше творяться як мутаційними дериватами (**malъьь* від **malъьь* 'малий', **каръьька*

'краплинка' від **karati*). Іменникові деривати поза контекстом не завжди чітко поділяються на похідні з гіпокористичним чи демінутивним значенням, до того ж в окремих словах ці словотвірні значення нерідко виступають у єдності. Це, зрозуміло, накладає відбиток на систематизацію розглядуваних дериватів.

Джерелом фактичного матеріалу для дослідження демінутивної лексики стали дані 40 випусків "Этимологического словаря славянских языков". – Праoslavянский лексический фонд / Под. ред. О. Н. Трубачева (1974–2002); А. Ф. Журавлева (2002–2016); А. Ф. Журавлева и Ж. Ж. Варбот (з 2016) – М.: Наука, 1974–2016. Вып.1–40.

Демінутиви й гіпокористики від іменників жіночого роду в праслов'янській мові утворювалися за допомогою суфіксів **-іса, -ька, -ька, -ьса, -іна, -іка, -п'а, -us'а, -уша**.

Суфікс **-іса**

Суфікс -іса виник на праслов'янському ґрунті в результаті нашарування структурального форманту **-ка** на номінативні іменники жіночого роду, що закінчуються на **-і** і які виходять з ужитку: *devi-ka* > *děv-ica* [Sławski, I, 99]. [Детальніше про походження суфікса **-іса** див. у праці П. Білоусенко, В. Німчук, 1, 6].

Із суфіксом **-іса** творилися демінутиви від таких найменувань:

– **людини, частини її тіла**: *dev-ica* < *deva* (дівчина) (Sławski, I, 99), **brъvica* від основи **brъv-* (**bry* 'брова') (ЭССЯ, 3, 61); **golvica* (**golva* 'голова') (7, 8); **kosica* (**kosa* 'коса') (11, 139–140); **kostica* (**kostь* 'кістка') (11, 155–156); **kožica* (**koža* 'шкіра') (12, 39); **кьčica* 'гривка, волосся на лобі' від **кька* 'густе волосся' (13, 172); **matica* (**mama*) (17, 186); **matica* від усіченої основи **mati* Р.в. **matere* 'мати' (17, 263); **nozdrica* **nozdrі* 'ніздря') (26, 18); **nožica* (**noga* 'нога') (26, 20); **оїса* множ. **оїсє* (**ої* 'око') (32, 13–14); **отърокovica* 'отроковиця, дівчинка 7–15 р. між малюнком і дівцею' від прасл. присв. прикм. **отърокovъ* ('що належить отроку'); **отъrocica* 'дівчинка' від **отърокъ* 'хлопчик') (38, 117); **отробica* (**отроба* 'утроба') (40, 110);

– **тварин, частин їхнього тіла**: *рѣtica* < *рѣта* (птаха), *kozica* < *koza* (коза), *korvica* < *korva* (корова) (Sławski, I, 99); **gъsica* похідний ім. з суфіксом **-іса** від **-і** основи **gъsь* 'гусь') (ЭССЯ, 7, 83); **kobylica* (**kobyла* 'кобила') (10, 98–99); **korvica* **korva* 'корова') (11, 118); **kotica* (**коть* 'кіт') (11, 203); **kozica* (**koza* 'коза') (12, 22); **lisica* (**lisa* 'лисиця') (15, 40); **luščica* (**luska* 'луסקа') (16, 205); **morvica* **morva* 'мураха') (19, 242); **муšica* (**муха* 'муха') (20, 199); **муšica* (**мушь* 'миша') (21, 62); **муšica* (**муша* 'муха') (21, 62). Пор.: **муška*, **муšica* (15–17); **olnica* (**olнь* / **olni* 'олень') (32, 71); **оvьčica* (**оvьса* 'вівця') (39, 215); **оsenica* /**оsєnica* 'гусениця' (**оsєna* 'гусинь') (40, 67);

– **рослин**: **agodica* (**agoda* 'ягода') (1, 59); **bobica* (**boba* 'рослина, ягода') (2, 142–143); **bulica* (**bula* 'дикий мак') (3, 93); **bylica* 'стеблинка, травинка' від **byль* 'трава, рослина') (3, 148); **edlica* (**edль* 'смерека, ялина') (6, 14); **xvojica* (**xvoja* 'хвоя, ялина') (8, 126); **korica* (**kora* 'кора') (11, 70); **krušica* (**kruša* 'груша') (13, 48); **leťjica* (**leťja* 'зерно, бобова рослина, сочевиця') (15, 65); **lipica* (**lipa* 'липа') (15, 121–122); **lozica* (**loza* 'лоза') (16, 120); **търкъvica* від основи **търкъv-* (*търку* 'морква') (20, 245–246);

– **поселень, будівель, їхніх частин тощо**: **jьstьbica* (**jьstьba* 'хата') (8, 248); **mostica* (**mostь* 'міст') (20, 22); **mogylica* (**mogyла* 'могила') (19, 120);

– **одягу, різноманітного домашнього начиння**: **latica* (**lata* 'латка') (14, 49); **motovъzica* (**motovъzь* 'мотуз') (20, 60); **lavica* (**lava* 'лава') (14, 56–57);

– **продуктів харчування**: **kašica* (**kaša* 'каша') (9, 159); **kremica* / **kromica* 'краєчок хліба' (**kroma* 'край') (12, 117); **krupica* (**krupa* 'крупа') (13, 45); **тočica* (**тoка* 'мука, борошно') (20, 114);

– **посуду**: **kadica* (**kadь* 'кадка') (9, 109); **kalenica* 'посуд для глини, мазання глиною' від **kalєнь* / **kalєna* (9, 119); **korbica* 'коробочка' (**korbь* / **korba* 'короб') (9, 52); **košьnica* 'коробочка' (**košь* 'кош') (11, 197); **кьbьlica* 'відерце' (**кьbьль* 'відро') (13, 171); **lъžica* 'ложечка' від незасвідченого праслов'янського **lъga* 'ложка') (16, 257–258); **lъžica* від незбереженого **lъga* (див. **lъžьka* 'ложка') (17, 62); **тошьnica* (**тошьна* 'капшук') (20, 39);

– **зрядь праці та інших предметів, пов'язаних з діяльністю людини**: **bъrdica* (**bъrdo* 'ткацьке бердо') (3, 163). Це значення є первинним, потім переноситься на гори, гірські підвищення (Там само); **дъščica* (**дъska* 'дошка') (5, 185); **bъtica* (**bъть* 'дерев'яний молоток') (3, 140–141); **jьgьlica* (**jьgьla* 'голка, в'язальна спиця') (8, 215); **klěščica* зм. від **klěšči* 'кліщі' (10, 22); **kl'učica* (**kl'uka* 'крюк, жердина, клюка') (10, 50); **koldica* (**kolda* 'колода') (10, 125); **kopica* (**kopa* 'копа') (11, 20); **kosica* (**kosa* 'коса для косіння') (11, 140); **lěšica* (**lěxa* 'ліса, огорожа, сплетена з хворосту') (14, 258); **lopatica* (**lopata* 'лопата') (16, 46–47); **motovica* 'пристрій для

розмотування ниток, мотовичка' від дієслова **motoviti* 'мотати') (20, 55); **motyčica* (**motyka*) (20, 78); **motъvica* (**moty*, -ъve 'палка для розмішування') (20, 146–147); **odica* (**oda* 'вудка') (40, 12);

– природних об'єктів, явищ природи, елементів земної кори та ін.: **dolica* (**dola*, **dolъ* 'долина') (5, 61); **glinica* (**glina* 'глина') (6, 126); **gorica* (**gora* 'гора') (7, 45–46); **lokъvica* 'маленька калюжа' (**lokva*) (16, а); **lužica* (**luža*) (16, 219); **medjica* (**medja* 'межа') (18, 49); **тъglica* (**тъgla* 'імла') (21, 95); **nivica* (**niva* 'нива') (25, 138); **ogolica* – *ugolica* (**ogolъ* 'долина') (40, 16);

– абстрактних іменників: **ъgrica* (**ъgra* 'гра') (8, 211). **krasica* (**krasa* 'обрядова прикраса, квітка') (12, 99); **лъžica* (**лъžь*, **лъža*, **лъga* 'брехня') (16, 260).

Суфікс -ъка

Суфікс -ъка продовжує індоєвропейський гіпокористичний і демінутивний -*ikā* [Sławski, I, 94].

Із цим формантом демінутиви творилися від таких найменувань:

– людини, частини її тіла, родинних стосунків: **děvъka* < *děva* (дівчина), **košťka* < *košť* (кістка) **ročъka* < *roča* (рука) (Sławski, I, 94), (**babъka* 'бабуся') (ЭССЯ, I, 115–116); **čel'adъka* 'маленькі діти, наймана працівниця' від **čel'adъ* 'сім'я, діти') (4, 40); **děťka* – дітки; зм.-пестл. від **děť* (див. **děťe*), **děti* (5, 16); **gomolъka* / **gomolъka* 'гомілка'; зм. з суф. -ъка / -ька від **gomola* (найближче значення – 'шматок') (7, 19); **košťka* ('кістка') (11, 167); **lysинъka* (**lysina* 'лисина') (17, 40); **lystъka* (**lysta* 'литка ноги') (44); **matъka* (**mama* 'мама') (192); **matинъka* 'матінка' (**matina*) (265);

– тварин, частин їх тіла: **kobyлъka* (**kobyла*) (10, 100); **korvъka* (**korva* 'корова') (11, 119); **kozъka* (**koza*) (12, 26–27); **kurъka* 'курка' від **kura* (13, 131); **lapъka* (**lapa* 'лапа, нижня частина ноги') (14, 31); **lisъka* (**lisa* 'лисиця') (15, 151); **mal'avъka* (**mal'ava* 'мальок, рибка') (17, 165); **morvъka* (**morva* 'мураха') (19, 246); **olnъka* (**olнь* / **olni* 'олень') (32, 73); **онъčинъka* (**онъčина* 'шкіра ягнят із шерстю') (39, 217); **онъська* (**онъса* 'вівця') (221); **osенъka* /**osенъka* (**osena* /**osēna* 'гусінь') (40, 67);

– рослин: **agodъka* синонімічне до **agodica* від **agoda* 'ягода') (1, 60); **berzъka* (**berza* 'береза'), **byлъka* /**byлъka* 'травинка' із суф. -ъка / -ька від **bylo* /**byль* 'трава') (3, 149); **korъka* (**kora* 'кора') (11, 121); **kyтъka* 'пучок, квітка, зв'язка' від **kyta* 'гілка, кетяг, пучок') (13, 283); **lipъka* (**lipa* 'липа') (15, 130); **lorеnъka* від **lorеno*, **lorень* 'лист') (16, 57); **lozinъka* (**lozina* 'лозина') (121); **lotъka* (**lotъ* 'стебло, палка') (151–152); **malинъka* (**malina* 'малина, ягода') (17, 162); **muravъka* (**murava* 'трава, рослина') (20, 193); **тъrkъvъka* від основи **тъrkъvъ-*, **тъrxъv-* 'морква') (246–247); **obtavъka* (**obtava* 'молода трава') (30, 162); **opsинъka* (**opsina* 'осика') (32, 96); **orkyтъka* (**orkyta* 'рокита, лоза, верба') (176);

– будівель, їхніх частин: **jatъka* (**jata* 'хата, навіс від дощу, печера') (8, 183); **ъjstъbъka* (**ъjstъba* 'хата, комора') (245); **klětъka* (**klětъ* 'кліть') (10, 24); **kopанъka* 'копанка, маленький колодязь' від **kopанъ*, **kopana* (11, 16); **коръka* (**kora* 'копа, копиця' і 'ямка' – утворення із суф. -ъка (назва дії від **korati*) (11, 29); **norъka* (**nora*) (25, 196). **мєstъka* від **мєsto* 'місто, містечко' (18, 208);

– одягу, його частин, різноманітного домашнього начиння: **bolнъka* (**bolna* 'оболонка, віконне скло') (2, 177–178); мутаційне утворення **kolybъka* 'колиска дитяча' від **kolybati* 'колихати') (10, 165); **kirъka* (**kupa* 'купа') (13, 115); **latъka* (**lata* 'латка') (14, 51); **обсєръka* 'очіпок' (**обсєръ*) (26, 136); **обронъka* (**obrona* 'опона, великий платок') (28, 259); **obvodъka* (**obvoda*; (пор. **obvodъсь* 'обід, кайма, ободок, кільце') (31, 73);

– локатив: **кромъka* 'край хліба, край чогось' (**kroma* 'край') (13, 5);

– посуду: **čarъka* 'чарка' від **čara* (4, 26); **kadъka* 'кадка' від **kady* (9, 111); **korbъka* (**korba* 'коробка') (11, 55); **krинъka* (**krin* 'кринка, мисочка' (12, 160); **lubъka* 'бочечка, обруч із кори' (**lubъ* 'липова кора') (16, 158); **misъka* (**misa* 'миска') (19, 59);

– знарядь праці та інших предметів, пов'язаних з діяльністю людини: **klětъka* < **klětъ* (кліть) **lēsъka* < **lēsa* (ліса, плетенка з галузок) (Sławski, I, 94), **сєvъka* (**сєva* 'цівка для намотування ниток') (ЭССЯ, 3, 191–192), **koldъka* 'невелика колода' (**kolda*) (10, 126); **kyстъka* (**kystъ* 'пензлик для малювання' або 'кістковий суглоб') (13, 276) **lēsъka* (**lēsa* 'плетена огорожа') (14, 252–253); **lorатъka* (**lorata*) (16, 51–52); **metъka* (**metъla*) (18, 134); **motъvъka* (**moty*, -ъve 'палиця для збивання, розмішування') (20, 148); **odъka* (**oda* 'вудка') (40, 19);

– засобів пересування: **oldъka* (**oldi*, **oldъ* 'лодка, човен') (32, 54);

– природних об'єктів, явищ природи, елементів земної кори і ін.: **bulъka* 'булька' (**bula*) (3, 94); **gorъka* (**gora*) (7, 52); **каръka* 'краплинка' мутаційне утворення від **karati* (9, 150); **кроръka* (**kropa* 'крапля') (13, 11); **ledunъka* 'льодяна бурулька' від реконструйованої основи

ledun* (14, 91); **leđinъka* 'необроблена земля' від **leđina* 'обледеніла необроблена земля, цілина' (15, 43); **mogylъka* (mogyla*) (19, 121); **morzъka* (**morzъ* 'холод, мороз') (20, 14); **nivъka* (**niva*) (25, 138); **nizинъka* (**nizina* 'низина' (25, 142); **orzorъka* (**orzorъ* / **orzorъ* або мутаційний дериват від дієслова **orzorati* 'розорати') (34, 100); **radинъka* (**radina* 'яма, долина, западина') (40, 162); **ragorъka* від **ragora* 'невелика гора' або конфіксальне від **gora* 'гора' (40, 185);

– **іменники з абстрактним значенням**: **čarъka* 'чарування, чаклунство' від основи **čar* (4, 26). Пор. дериват **čarъka* 'рисочка, тире' від **čara* (4, 26–27); **malинъka* 'малінка – мало') від **malina* 'малість' (17, 162); **měтъka* 'мітка, знак' від **měta* (18, 222); **orbotъka* (**orbota*) (32, 126); **ordostъka* / **radostъka* (**ordostъ* / **radostъ* 'радість') (32, 152).

Суфікс -ъka

Із цим формантом демінутиви творилися від таких найменувань:

– **осіб, соматизмів тощо**: **bъrъčъka* 'зморшка на шкірі обличчя, кучері' від **bъrкъ* 'борки – бакенбарди' (3, 125); **къська* (**къka* 'густе волосся') (13, 173); **куська* (**кука* 'волосся') (251); **ležъka* (**lega* 'бедро') (15, 66); **malyšъka* (**malyšъ* / **malyša* 'дитина') (17, 181); **matješъka* (**matjexa* 'мачуха') (17, 269); **moldičъka* / **moldičъкъ* (**moldica* 'молодиця') (19, 160); **nožъka* (**noga* 'нога') (26, 26); **oldyžъka* (**oldyga* 'щиколотка') (32, 55);

– **тварин, птахів, комах**: **kvačъka* (**kvaka* 'птах, курка, качка, чапля') (13, 146); **kvocъka* 'квочка' від **kvoka* (13, 168); **lastovičъka* (**lastovica* 'ластівка') (14, 44–45); **lisičъka* (**lisica* 'лисиця') (15, 142); **мишъka* (**миша*) (20, 201); **мушъka* (**мушь* 'миша') (21, 71);

– **рослин**: **kruшъka* (**kruša* 'груша') (13, 50); **lorишъka* (**lorixa* 'лопух') (16, 75); **xvojъka* (**xvoja*) (8, 127);

– **інструментів, деталей одягу**: **kvačъka* (**kvaka* 'крюк, крива палка') (13, 147); **lyшъka* (**lyko* 'мотузка') (17, 19); **meržъka* 'мережка' від **merža* (18, 104) **тошька* (**тошьна* 'капшук') (20, 40);

– **продуктів харчування**: **juшъka* (**juxa* 'юшка') (8, 199); **kaшъka* (**kaša*) (9, 159–160); **mękiшъka* 'м'якушка' від **mękiša* (18, 246); **тоцька* (**тока* 'борошно') (20, 117–118); **локатив**: **obkrajъka* (**obkrajъ* 'край, окраєць') (27, 166);

– **посуду**: **banъka* 'посуд для води' (**ban'a*) (1, 152); **binъka* / **binъka* (**binna* / **bin'a* 'глиняний посуд із вузьким горлом') (3, 96); **bъčъka* 'бочка' від **bъčъ* (3, 108–109), **čaшъka* (**čaša* 'чаша') (4, 31); **лъžičъka* 'ложечка' від **лъžica* (16, 261);

– **знарядь праці та ін. предметів, пов'язаних з діяльністю людини**: **lešъka* (**lěxa* 'ліса – плетена огорожа' (14, 260); **metъličъka* 'віничок' від **metъlica* або **metъlika* (18, 129); **motуцька* (**motyka*) (20, 78–79); **obstrešъka* 'край солом'яної стріхи' від **obstrěxa* 'стріха') (30, 74), **osъka* **osъka* (**osъ* 'вісь') (36, 85);

– **природних об'єктів**: **loшъka* (**loka* 'лука, поляна') (16, 134–135); **частини доби**: **nokt'ъka* (**nokt'ъ* 'ніч') (25, 178); **абстрактних іменників** **ношъka* (**noša*) (25, 225).

Суфікс -ъca

Суфікс -ъca продовжує індоевропейський демінутивний і гіпокористичний *-ikā*, пор. відповідники: індоевропейське *ovъca* – староіндійське *ovica* (вівця); *мушъka* – староіндійське *mūsikā* (миша) [Sławski, I, 101].

Із суфіксом *-ъca* творилися демінутиви від таких найменувань:

– **істот, соматизмів, рослин**: **děтъca*–дитя', зм. від **detъ* (див. **dětę* – дитя, діти), **děti* (ЕССЯ, 5, 16); **мушъca* (**мушь* 'мускул, частина тіла людини') (21, 67); **мушъca* 'мошка, комаха' від незбереженого **мушь* (21, 68); **butъca* (**buta*, **butъ* 'шишка, сук на дереві'), цей іменник може означати абстрактне поняття *гордість* (3, 103);

– **побутових предметів, корисних копалин**: **čevъca* (**čevъ* 'цівка для намотування ниток') (3, 193); **kadъca* 'діжка' від **kadъ* (9, 113); **měđъca* / **měđъсь* (**měđъ* 'мідь') (18, 146).

Суфікс -ina

У праслов'янському суфіксові *-ina* злилися два індоевропейські форманти *-einā* і *-inā*: *-eino*: *-ino*. Відновлення обох тих форм на слов'янському матеріалі є неможливим [Sławski, I, 123]. Суфікс *-ina* є одним з найпродуктивніших слов'янських суфіксів. Творить іменники від прикметників, іменників, зрідка також від дієслів. Найчастіше утворює абстрактні відприкметникові іменники, а також демінутивні й аугментативні іменники [Sławski, I, 120]. [Детальніше про походження суфікса див. у праці П. І. Білоусенко, В. В. Німчук, 2, 7].

З цим формантом творилися демінутиви від найменувань **осіб, рослин, споруд тощо**: **bylina* 'билинка, травка') від **byль* (3, 149); **xlěvina* (**xlěвъ* 'хлів') (8, 30); **xuzina* 'хижина, келія' від **xузъ* / **xуза* (8, 164); **xуžina* 'невеличка хата, хатка' від **xуža*) (8, 166); **kožušina* (**kozухъ* 'кожух') (12, 41–42); **nožina* 'ніжка' (**noga*) (26, 22).

Суфікс *-ika-*

Суфікс ***-ika*** – архаїчна форма новішого ***-ica*** [Sławski, I, 92].

Із формантом ***-ika*** творилися демінутиви від найменувань **осіб, деяких рослин та ін.**: **kostika* (**kostь* 'кістка') (11, 155-156); **mamika* (**mama*) (див. **mamica*) (17, 187); мутаційне утворення **milika* зм.-пестл. від прикметника **milь* 'милий, коханий' (19, 35); **nozdrika* (**nozdrі* 'ніздря') (26, 18); **рослин** – **bobika* від **boba* 'ягода' (2, 143); **ovьsika* (**ovьsь* 'овес') (39, 231).

Суфікси *-ul'a, -ula*

Суфікс ***-ul'a, -ula*** – це праслов'янська інновація. Прив'язується до індоєвропейського *-ulā* [Sławski, I, 111].

Із формантом ***-ul'a*** здрібнілі й пестливі іменники творилися від найменувань **осіб**: *babul'a* (*baba*); *děvul'a* < *děva* (Sławski, I, 110); **matul'a* ('матуля') (**mati*) (18, 9-10); траплялися поодинокі найменування **вмістилищ**: **kربول'a* (**korbь* / **korba* 'короб') (11, 52).

Суфікс *-un'a*

Творють жіночі гіпокористики, наприклад, *babun'a* (*baba*); *titunja* (*titka*) ('тітуня') (Sławski, I, 135). Із формантом ***-un'a*** зрідка творилися пестливі іменники **matun'a* 'матуня' від усіченої основи **mati*, Р.в. *matere* (ЭССЯ, 18, 10).

Суфікс *-uša*

Суфікс *-uša*: **maluša* 'дитина, маленька на зріст' мутаційне утворення від прикметника **malь* 'малий' (17, 181).

Суфікс *-uša*: від прикметника **malь* маємо також дериват **maluša* (17, 173).

Отже, праслов'янська мова була багата на здрібніло-пестливі утворення іменників. У дериватів жіночого роду серед демінутивних і гіпокористичних суфіксів були продуктивні (***-ica, -ька, -ька***) і малопродуктивні та непродуктивні (***-ьса, -ina, -ika, -ul'a, -un'a, -uša***), з якими творяться поодинокі деривати.

Зрідка спостерігається мутаційне творення демінутивів: від дієслів – **karьka* 'краплинка' похідний ім. від **kapati*; **kolybьka* 'колиска дитяча' від **kolybati* 'колихати' та від прикметників: **milika* зм.-пестл. від прикметника **milь* 'милий, коханий'; **maluša* 'дитина, маленька на зріст' похідний ім. із суф. *-uša* від прикметника **malь* 'малий'; **maluša* – Малуша; похідний іменник із суф. *-uša* від прикметника **malь* 'малий'.

Найбільш поширеними є демінутивні й гіпокористичні утворення від найменувань людини, тварин, частин їх тіла, рослин, знарядь праці та інших предметів, пов'язаних з діяльністю людини. Зрідка творяться демінутиви від найменувань їжі, продуктів харчування, засобів пересування, локативів. Поодинокими є утворення від абстрактних іменників.

Деякі іменники з одним значенням творяться за допомогою різних суфіксів: **mamica* (**mama* 'мама') – **matьka* (**mata* 'мама'); **kobylica* (**kobyła* 'кобила') – **kobyльka* (**kobyła* 'кобила'); **kozica* (**koza* 'коза') – **kozьka* (**koza*) та ін., однак паралелізм у використанні суфіксів не говорить про однакову продуктивність формантів.

Використана література:

1. Білоусенко П. І., Німчук В. В. Нариси з історії українського словотворення (суфікс *-иця*). Київ–Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 206 с.
2. Білоусенко П. І., Німчук В. В. Нариси з історії українського словотворення (суфікс *-ина*). Запоріжжя–Ялта–Київ: ТОВ "ЛПРС" ЛТД, 2009. 252 с.
3. Білоусенко П. І., Німчук В. В. Історія української мови. Словотвір. Ч. І. Іменник (проспект). Київ, 2013. 82 с.
4. Білоусенко Петро. Підсумки і перспективи дослідження динаміки афіксальної деривації українського іменника. *Українська мова*. 2014. № 4. С. 145–154.
5. Дідківська Л. П., Родніна Л. О. Словотвір, синонімія, стилістика. Київ: Наук. думка, 1982. 170 с.
6. Іншакова І. О. Походження форманта *-ота(-ета)* та його функції в праслов'янській мові. *Філологічні студії: Наук. вісник Криворізького національного університету*: зб. наук. праць. Вип. 12. 2015. С. 39-46.
7. Качайло К. А. Функціонування іменників-демінутивів у текстах історичних співанок-хронік. *Філологічні студії Наук. вісник Криворізького національного університету*: зб. наук. праць. Вип. 12. 2015. С. 133-143.
8. Ковалик І. І. Питання іменникового словотвору в східнослов'янських мовах у порівнянні з іншими слов'янськими мовами: До IV Міжнародного з'їзду славистів. Вид-во Львів. ун-ту. 1958. Ч. I. 153 с.
9. Кравченко М. В. Уменьшительно-эмоциональные имена существительные в современном украинском языке (закономерности семантики, словообразования и функционирования): автореф. дис. ... канд. филол. наук. Киев, 1977. 25 с.
10. Мейе А. Общеславянский язык; [под ред. С. Б. Бернштейна; пер. с. фр. П. С. Кузнецова]. Москва: Изд-во иностранной л-ры, 1951. 491 с.

11. Німчук В. В. До питання про афіксальний словотвір. *Мовознавство*. 1984. № 6. С. 26-32.
12. Остап Н. Л., Остап Р. І. Семантичні групи демінутивної лексики // В кн.: Українська історична та діалектна лексика. К. : Наук. думка, 1985. С. 64-74.
13. Словотвір сучасної української літературної мови. Київ : Наук. думка, 1979. 406 с.
14. Тилик О. Ф. Іменники зі значенням подібності: способи творення та сфери використання : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Запоріжжя, 2006. 19 с.
15. Черторизька Т. К. Засоби вираження категорії зменшеності (здрібності) іменників // В кн.: Питання мовної культури. Вип. 4. К., 1970. С. 17-21.
16. Юрашко Л. В. Демінутиви як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Мова і культура*. 2011. Вип. 14. Т. 4. С. 141-147.
17. Sławski F. Zarys słowotwórstwa prasłowian'skiego // Słownik prasłowian'ski / F. Sławski. Wrocław. Warszawa. Kraków. Gdańsk. T. 1-3. 1974–1979.

References:

1. Bilousenko P. I., Nimchuk V. V. Narysy z istorii ukrainskoho slovotvorennia (sufiks -ytsia). Kyiv–Zaporizhzhia : ZDU, 2002. 206 s.
2. Bilousenko P. I., Nimchuk V. V. Narysy z istorii ukrainskoho slovotvorennia (sufiks -yna). Zaporizhzhia–Ialta–Kyiv : TOV “LIPS” LTD, 2009. 252 s.
3. Bilousenko P. I., Nimchuk V. V. Istoriia ukrainskoi movy. Slovtvir. Ch. I. Imennyk (prospekt). Kyiv, 2013. 82 s.
4. Bilousenko Petro. Pidsumky i perspektyvy doslidzhennia dynamiky afiksanoi deryvatsii ukrainskoho imennyka. *Ukrainska mova*. 2014. № 4. S. 145–154.
5. Didkivska L. P., Rodnina L. O. Slovtvir, sinonimiia, stylistyka. Kyiv : Nauk. dumka, 1982. 170 s.
6. Inshakova I. O. Pokhodzhennia formanta -ota(-eta) ta yoho funktsii v praslovianskii movi. *Filolohichni studii: Nauk. visnyk Kryvorizkoho natsionalnoho universytetu* : zb. nauk. prats. Vyp. 12. 2015. S. 39-46.
7. Kachailo K. A. Funktsionuvannia imenykiv-deminutyviv u tekstakh istorychnykh spivanok-khronik. *Filolohichni studii Nauk. visnyk Kryvorizkoho natsionalnoho universytetu* : zb. nauk. prats. Vyp. 12. 2015. S. 133-143.
8. Kovalyk I. I. Pytannia imennykovoho slovotvoru v skhidnoslovianskykh movakh u porivnanni z inshymy slovianskymy movamy: Do IV Mizhnarodnoho zizdu slavistiv. Vyd-vo Lviv. un-tu. 1958. Ch. I. 153 s.
9. Kravchenko M. V. Umenshitelno-emocionalnye imena sushestvitelnye v sovremennom ukrainskom yazyke (zakonomernosti semantiki, slovoobrazovaniya i funkcionirovaniya) : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Kiev, 1977. 25 s.
10. Meje A. Obsheslavjanskij yazyk ; [pod red. S. B. Bernshejta ; per. s. fr. P. S. Kuznecova]. Moskva : Izd-vo inostranoj l-ry, 1951. 491 s.
11. Nimchuk V. V. Do pytannia pro afiksalni slovtvir. *Movoznavstvo*. 1984. № 6. S. 26-32.
12. Ostash N. L., Ostash R. I. Semantychni hrupy deminutyvnoi leksyky // V kn.: Ukrainska istorychna ta dialektna leksyka. K. : Nauk. dumka, 1985. S. 64-74.
13. Slovtvir suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy. Kyiv : Nauk. dumka, 1979. 406 s.
14. Tylyk O. F. Imennyky zi znachenniam podobnosti: sposoby tvorennia ta sfery vykorystannia : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Zaporizhzhia, 2006. 19 s.
15. Chertoryzka T. K. Zasoby vyrazhennia katehorii zmenshenosti (zdrubnosti) imenykiv // V kn.: Pytannia movnoi kultury. Vyp. 4. K., 1970. S. 17-21.
16. Iurashko L. V. Deminutyvy yak ob'iekt linhvistychnoho doslidzhennia. *Mova i kultura*. 2011. Vyp. 14. T. 4. S. 141-147.
17. Sławski F. Zarys słowotwórstwa prasłowian'skiego // Słownik prasłowian'ski / F. Sławski. Wrocław. Warszawa. Kraków. Gdańsk. T. 1-3. 1974–1979.

Семеренко А. В. Деминутивное и гипокористичное словообразование существительных женского рода в праславянском языке.

Для українського мови характерна розвита система засобів демінутивного і гіпокористичного словоформування, основа якої успадкована з праславянської мови. Основним засобом вираження зменшеної і ласкливої форм є система демінутивних суфіксів, значительна частина яких в українській мові є праславянським успадком. В статті проаналізовано словоформування жіночого роду з демінутивним і гіпокористичним значенням, показано конкуренцію словоформування засобів в формуванні відповідної праславянської лексики як вихідної бази української.

Ключевые слова: праславянський мови, демінутивное і гіпокористичное словоформування, праславянська демінутивна лексика, демінутивні суфікси іменників жіночого роду, модифікаційні і мутаційні формування.

Semerenco G. V. Diminutive and hypocoristic word formation of feminine nouns in pre-Slavic language.

The Ukrainian language is characterized by a developed system of means of diminutive and hypocoristic word formation, which basis is inherited from the pre-Slavic language. The main means of expressing a diminution and caress is a system of diminutive suffixes, a significant part of which in Ukrainian is a pre-Slavic inheritance. The article examines the

diminutive and hypocoristic suffixes of feminine gender in pre-Slavic language, as well as an appropriate pre-Slavic vocabulary as the initial basis of the Ukrainian language.

Keywords: *pre-Slavic language, diminutive and hypocoristic word formation, pre-Slavic diminutive vocabulary, diminutive suffixes of feminine nouns, modification and mutational formations.*

УДК 004.032.6:80-051

Стрельник О. О.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МУЛЬТИМЕДІА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФІЛОЛОГІВ

Проведено аналіз особливостей використання технологій мультимедіа у навчальний процес як засобів встановлення мультикультурної комунікації, що надає можливість ґрунтовно досліджувати специфіку структурування різних мовних систем. У роботі зазначається, що основним завданням сучасної освіти є не лише накопичення теоретичних знань, а ще й вироблення практичних умінь та навичок для ефективного формування проектної компетентності за допомогою використання засобів мультимедіа, що виконують значну кількість визначальних функцій, які підпорядковуються основним дидактичним засадам.

Аргументовано, що використання засобів мультимедіа є ґрунтовним вектором освітнього процесу, за допомогою якого здійснюється необхідна комунікація з представниками інших культур, що зумовлює появу нових методів та прийомів вивчення іноземних мов.

Визначено нові форми робіт, що реалізуються за допомогою мультимедіа та використовуються під час проведення занять із метою підвищення мотиваційно-емоційного потенціалу студентів, розвитку творчого мислення, узагальнення, систематизації, контролю набутих знань та ефективного їх використання у подальшій професійній діяльності.

Характеризовано типові види педагогічних чатів, а також блогів, які варіюються залежно від їх першочергових завдань та надають можливість швидко отримувати наукову інформацію, спілкуватися із носіями мови, що вивчається: досліджувати специфіку духовно-культурного життя конкретного народу.

Доведено, що інтеграція технологій мультимедіа у навчальному процесі є обов'язковим компонентом сучасної освіти, що надає можливість розвивати професійні вміння та навички, а також трансформувє провідну роль викладача, який повинен створити відповідні умови для реалізації продуктивної співпраці зі студентами, а не лише контролювати кількість накопичених ними знань.

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, інтеграція, мультимедіа, комунікація, інноваційні технології, іноземна мова.*

Інтенсивний розвиток суспільства потребує реформування системи вищої освіти, пошуку оптимальних шляхів організації навчально-виховного процесу через вдосконалення її змісту та структури. Відповідно до нової парадигми освіти проблемами викладання іноземної мови є визначення мети та змісту навчання, що відповідатиме усім необхідним вимогам.

Процес набуття студентами особистого досвіду спілкування з іншомовним лінгвокультурним середовищем вимагає практичного використання мови як інструменту міжкультурного пізнання та взаємодії. У зв'язку з цим постала необхідність інтеграції засобів інформаційних технологій у навчальний процес, що надають можливість залучати студентів до міжкультурної комунікації, зокрема й через засоби інтернет-ресурсів.

У цих умовах спостерігаються тенденції щодо збільшення частки індивідуальної та групової роботи студентів, а також обсягу практичних і творчих робіт пошукового і дослідницького характеру, відходу від традиційних занять, де переважають пояснювально-ілюстративні методи навчання.

Терміном “multimedia” (з англ. – багатоаспектність) – це сукупність декількох засобів представлення інформації в одній системі, тобто поєднання різних видів текстової, графічної, музичної, відео-, фото- інформації, забезпечуючи формування мультимедійного сприйняття світу та відкриває нові можливості не тільки в організації освітнього процесу, а й розвитку творчих здібностей студентів.

Переваги засобів мультимедіа вже не викликають сумнівів у педагогів. Мультимедіа-презентація успішно виконує дидактичні функції. Вона призначена не лише для вдосконалення знань, але й для їх закріплення, систематизації, повторення та контролю. Інноваційні технології сприяють розвитку індивідуальних освітніх векторів, тобто допомагають адаптувати зміст навчального матеріалу до персональних особливостей студентів, рівня їх знань та умінь.